

In het jaar 2074

Al die regeltjes, al die voorschriften, al die besluiten. Weg ermee. *Delete*. Als wettenmakers zich nu eens niet zouden verliezen in details, maar het grote visioen zouden zien. Gebouwen waar de bewoners en gebruikers gelukkig zijn. Gezond. Panden die hun eigen energie opwekken en daardoor niet een onbetaalde nota achterlaten op conto van de aarde. Architect Thomas Rau rekende het eens uit. Als beleidsmakers in hetzelfde tempo als vandaag hun wetten aanpassen, dan komen de kathedralen van duurzaamheid die Rau nu realiseert in het jaar 2074 nog door het Bouwbesluit heen.

Wat is architectuur? Een gebouw neerzetten? Een product van hout en stenen produceren? Nee, zegt een man als Thomas Rau daarover: "Architectuur is een tot stilstand gekomen beweging." Hij bedoelt daarmee dat een kantoor een momentopname is in het denken over duurzame ontwikkelingen. Gisteren konden we al gebouwen neerzetten die geen energie meer kostten. Vandaag zijn dat objecten die energie kunnen opleveren. Maar duurzaamheid gaat verder. Gebouwen zijn vooral plaatsen waar mensen zich gelukkig en gezond voelen. Plaatsen waar niet één enkele ontwikkelaar heel veel geld aan verdient, maar waar ook de huurder, de inwoners, de gebruikers en de wereld van profiteren. De Duitser Rau bouwde de laatste jaren in Nederland snel een reputatie als innovator op. Opgericht in 1992, vult de prijzenkast van Rau zich de laatste jaren erg snel. Vooral de waardering voor de oogstrelende verbouwing van een vervallen laboratorium tot hoofdkantoor van het Wereld Natuur Fonds leverde hem internationale waardering op. Enkele weken geleden opende hij ook in Zeist (op NS-station Zeist-Driebergen) een stationsrestaurant met natuurcafé La Porte, waarvan de draaideur zelfs al energie opwerkt. Genoeg om een kopje koffie mee te zetten. Grote projecten als een extreem energiezuinig kantoor- en winkelcomplex in Lyon zijn in uitvoering. Bijzonder is ook dat Bierman op bezoek gaat bij de ontwerper van het kantoor waarin hijzelf werkt, opvallend door de glooiende voorgevel van hergebruikte bakstenen.

Bierman: "Waar gaat het nou werkelijk om, wanneer je een duurzaam gebouw neerzet? Dat je aan alle eisen van de overheid voldoet zoals de EPC op energiegebeid en aan allerlei vrijwillige, duurzame meetinstrumenten als GreenCalc?"

Rau: "Als ik een kartonnen huis bouw met een bio-warmtekrachtinstallatie in de kelder, dan krijg ik een GreenCalc van oneindige uitslag. Absurd. Wij weigeren als bureau ook de voor woningbouw geldende nieuwe overheids-EPC (energieprestatiecoëfficiënt) van 0,8 in te vullen. Als we dat zouden doen, en alle huizen zoveel mogelijk zouden afsluiten, kunnen de huisartsen over drie jaar hun praktijk wel uitbreiden. Dan komen er allemaal mensen langs met astmaproblemen, met longaandoeningen, met problemen aan de luchtwegen. We zijn voortdurend fragmentarisch bezig. We denken dat we het ene probleem oplossen, maar hebben niet in de gaten dat we daardoor andere problemen creëren. Het ministerie van VROM denkt het energieprobleem op te lossen, maar het ministerie van Volksgezondheid krijgt nieuwe problemen. En belooft die nog ook. In Nederland is het zo: hoe meer zieke mensen een huisarts heeft, hoe meer poen er wordt verdiend. In Japan is het anders. Daar wordt een huisarts betaald naar gelang het aantal gezonde patiënten dat hij heeft. Een beloning door te voorkomen dat iemand ziek wordt. Dat is toch geweldig!"

Bierman: "Jij wilt duidelijk maken wat gebouwen met mensen doen."

Rau: "Het dilemma is dat wij niet meer geleerd worden verantwoordelijk te zijn voor ons eigen handelen. We laten ons sturen door regeltjes. We worden daardoor gevrijwaard voor de consequenties van ons eigen gedrag. Dat is een heel nieuw verschijnsel. Dit is tot de eerste Industriële Revolutie nooit een issue geweest. Je had een stoel nodig, je ging naar

2074

Thomas Rau

"We leven nu in een wereld zonder context. De steenhouwer hakt zijn steen. Hij weet niet meer dat hij aan kathedraal meewerkt."

Links Thomas Rau (1960) van Rau en

Matthijs Bierman (1964), Triodos Bank bij de

maquette van bedrijfsgebouwen van WALA,

een Duits farmaceutisch bedrijf dat genees-

middelen op natuurlijke basis maakt.

BANKIER OP BEZOEK

Wat is voor jou de belangrijkste financiële drempel op weg naar duurzaamheid? Dat wil een duurzame bankier weten wanneer hij langs bedrijven gaat. Met deze vraag gaat directeur Matthijs Bierman van Triodos Bank Nederland op bezoek bij ondernemingen.

buiten, kapte een boom en maakte die stoel. Vandaag hebben we geen idee meer waar het hout of de vloerbedekking vandaan komt. We leven nu in een wereld zonder context. We gaan naar een *greenwasher* als McDonald's waar je een groene burger kunt krijgen. Dat staat voor mij voor de manier waarop we nu *green buildings* maken. Die zijn net zo vies, net zo ongezond, maar er staat groen op en iedereen denkt: het zal wel goed zijn. Maar het is helemaal niet goed. Het is gewoon *greenwashing*. Een mooi voorbeeld is ook de auto-industrie, de discussie over asbest in de remschijven. Dat is kankerverwekkend, dat weten we allemaal. Dus is er wetgeving gekomen om het gebruik van asbest te verbieden. Er is een heel circus opgetuigd en nu zijn dus alle remmen asbestvrij. Dat lijkt mooi, ware het niet dat de vrijkomende stof bij de nieuwe remschijven drie keer giftiger is dan asbest. Er is dus niet *performancegericht* aangestuurd, maar *productgericht*." **Bierman:** "Moet je in de bouwwereld uitgaan van het belonen van duurzaam gedrag en het belasten van vervuilend gedrag?"

Rau: "Die spagaat is er natuurlijk. Daar zitten we dagelijks in. Je kunt niet zeggen: *delete*, en ineens alles anders te doen. Wij proberen stapsgewijs te veranderen. In onze eigen organisatie werken wij nu vier dagen per week. Vier keer negen uur. Iedere vrijdag is het architectenbureau Rau gesloten. Het loopt perfect. De productiviteit is met 10 procent omhoog gegaan. De mensen worden wel voor vijf dagen betaald. Niet in uren die zij op een stoel gaan zitten kleven, maar op basis van *performance*. Het ziekteverzuim bij ons is 0,2 of 0,3 procent. Het is met 70 procent gedaald. Weet je hoe dat komt? Mensen zeggen: ik ben verkouden, maar ach, nog een dagje. En daarna een lang weekend. Ik ga vrijdag wel naar die dokter, ik maak het werk nu toch even af. Mensen zijn veel beter in hun evenwicht. Ze kunnen tijd doorbrengen met hun kinderen, hun partners. Die verhou-

ding drie/vier is een heel gezonde tussen spanning en ontspanning. 99 Procent van de mensen helpt ons. De medewerkers zeggen: Ach, dan stuur ik vrijdag nog even dat e-mailtje." **Bierman:** "Ik zie onze bank al. Zeggen wij tegen onze klanten: we zijn gewoon dicht." **Rau:** "Een urenadministratie hebben wij ook niet. Dat is puur het inventariseren van het verleden. Het levert geen enkel sturingsmechanisme op voor de toekomst. Je weet toch: je moet het werk afmaken en het op tijd inleveren. We gaan iedere dag met elkaar biologisch-dynamisch eten, met alle veertig medewerkers tegelijk. *Input is output*. Ik ga de collega's een keer per dag confronteren met iets wat ze misschien niet kennen en waar ze een keuze in kunnen maken.

"Hoe gaan we met adviseurs om? Die worden betaald voor elke meter kanaal en pijp die ze aanleggen. Hoe meer onzin je in een gebouw gaat proppen, hoe beter je wordt betaald. Wij zeggen: je gaat het uitrekenen op de ouderwetse manier en vergeet daarna alles wat je op de universiteit hebt geleerd. Want nu gaan we een goed gebouw met elkaar maken. De doelstelling is: zo min mogelijk kanalen en zo min mogelijk elektrische pijpen. Die mensen gaan accelereren en denken: eindelijk! Eindelijk kan ik mijn werk goed doen. Je krijgt een veel grotere inspanning. Vaak is het zo dat het honorarium zo is opgebouwd dat het een straf is om goed te presenteren. Terwijl een honorarium ooit een erebeloning was, een afkoop voor het verliezen van je eigen vrije tijd.

"We nodigen vooraf alle mensen uit die aan een gebouw gaan werken. Dat zijn er een paar honderd soms, die weten de context ook niet meer. Voor iemand die wc-potjes op gaat hangen, maakt het toch geen moer meer uit of dat voor Triodos Bank is of voor de Leo van Gelderschool. Pot is pot. Je hangt dat ding er in. Klaar. Wij organiseren lezingen. Kijk mensen, daar gaan jullie straks aan werken. Die pot is onder-

deel van dit totaalconcept. Daarom hebben wij jou heel hard nodig om die pot bijzonder mooi op te hangen..."

Bierman: "Er schiet me een prachtige vergelijking te binnen. De steenhouwers zijn bezig met de kathedraal in Salisbury. Vraagt iemand wat ze aan het doen zijn. Zegt de eerste: ik probeer hier een hele mooie vierkante steen van te maken..."

Rau: "Zegt de tweede: en ik maak een engel. En de derde: ik werk aan een kathedraal. En inderdaad, dit is het gevoel dat we terug moeten hebben, dat we allemaal aan die kathedraal werken en niet aan een stuk steen."

Bierman: "Wat voor drempels kom jij tegen om dat duurzame gebouw te realiseren? Zitten die vooral bij de opdrachtgever, bij de regels, bij de financiering, bij de beschikbaarheid van materialen of bij de kennis van alle betrokken uitvoerders?"

Rau: "Op alle fronten. Op de financiering loopt het soms al stuk. Wij krijgen soms geen groene financiering, omdat het argument is: 'Jullie hebben geen FSC-hout gebruikt.' Kom op zeg, dat is helemaal niet meer van deze tijd! We zijn veel duurzamer bezig! We hebben gewoon Nederlands populierenhout en we hebben daardoor geen transportkosten. We bakken en stomen het om het hout te verduurzamen. Een steeds groter probleem is ook de onkunde van de gesprekspartners. We hebben een heel mooi concept ontwikkeld voor een vijfsterren waterstofhotel en aan van de grote steden in dit land aangeboden. Maar we hebben niet gewonnen. Het argument was: 'Jah, waterstof, dat staat bij ons niet in de wetgeving. Wij kunnen daar niet voor kiezen. U bent minimaal twee of drie jaar te vroeg!' Het andere probleem is de eerder genoemde milieulabels. Die lopen heel ver achter op wat technisch al kan. Ik heb uitgerekend dat de gebouwen die wij nu neerzetten voldoen aan de wettelijke *performance* van het jaar 2074. Het beleid loopt drie generaties ach-

"Green buildings zijn net zo vies en net zo ongezond als de groene burgers van McDonald's"

DE VRAAG VAN RAU AAN BIERMAN

Rau: "Wat zijn jouw instrumenten om de oorspronkelijke idealen die tot de Triodos Bank hebben geleid te borgen bij alle nieuwe medewerkers van de bank?"

Bierman: "Dat is de meest gestelde vraag aan ons, zowel door klanten als door medewerkers.

We kunnen twee dingen doen. Heel kritisch kijken naar de mensen die we aannemen.

Gisteren nog zat ik in een sollicitatiegesprek.

We zochten een systeemanalist. Ik heb meer tijd besteed aan de vraag hoe die man in het leven staat, wat voor hem waarden zijn, dan aan zijn ervaring op het gebied van ICT-projecten. Dat hadden we trouwens al eerder

gecheckt. Is dat iemand die onze cultuur kan

ondersteunen? Geld is voor ons een middel en niet een doel. Welke klanten trekken wij aan en

welke aandeelhouders? Die lokken we niet naar binnen door met hoge rendementen te

adverteren. Wij willen liever dat ze achter de

impact van hun deelname staan. Dat ze ook weten waar hun geld werkt, welke bedrijven

we financieren."

"In Japan wordt een huisarts betaald naar gelang het aantal gezonde patiënten dat hij heeft"